

ZORA

**Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

Leto XIII. Štev. 4.

Urednik M. Božič.

Zora izhaja vsak mesec
20ega ter stane celo-
letna naročnina R 3'-.
:: za dijake R 2'-. ::

Kat. tiskarna, Ljubljana.

Vsebina:

Ivan Dolenc:	
Dijaštvo in protialkoholno gibanje	49
L. Lénard:	
Naše gorje!	50
Jos. Prevrat:	
Važni točki dijaškega vprašanja. (Konec)	54
N. S.:	
Pomen tujih jezikov in narodna zavest	58
Zorislav:	
„Krst pri Savici“ v pogledu na celotnost Prešernovih poezij. (Dalje)	61
Glasnik:	
Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu. — Iz Zarje	63
Listek	63
Platnice.	

Listnica uredništva.

G. R. v G. Ocene Meškovega »Mir božji« ne bomo mogli ponatisniti; ako to sprejmemo, ne smemo drugič odkloniti in imamo kmalu ocen, da ne vemo kam ž njimi. Tudi bi Vaše umevanje — ki mu v mnogem pritrjamo — na drugi strani izzvalo polemiko. Vaše čuvstveno razpoloženje odgovarja drugače na vprašanje: »Kaj je Meško trpečim dušam?« kot pa čuvstvovanje drugega. Zdi se pa tudi, da ta mehkotna sentimentalnost ne vpliva dobro na mladega človeka, ki ga je treba vzgajati za resnost, za ideale, zatrnjene z žrtvami in potom. Poleg tega nam nedostaja celo za važne stvari prostora v listu. Pesmica je dobra, če nam bo mogoče, jo priobčimo.

G. M—an. Doposlane literarne študije ne moremo sprejeti v list, je preobširna. »Zora« mora v prvi vrsti zasledovati dijaška vprašanja, seveda spada med ta tudi vzgoja srednješolcev. Prosimo oproščenja, ako ne moremo izpolniti vseh želj, ker je list premajhen. Misel se nam zdi vpoštevanja vredna in važna in zato nasvetujemo: Tovariši srednješolci naj pošiljajo predavanja in podobne spise uredništvu, ako jih dobimo, otvorimo posebno rubriko, kjer bomo doposlane stvari ocenjevali, opozarjali na nedostatke, na vire, dali vzorne opredelitve itd., če bo mogoče, kako stvar ponatisnili. Ako bo zanimanja za tako rubriko, Vas prosim, da me obvestite, da takoj začnemo. Imeti moramo do 30. vsakega meseca v rokah, kar naj izide prihodnji mesec. Iskren pozdrav!

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice
brez pristavka: hotel Union — ker je dotični hotel samostojen del poslopa.

Uredništva se tikajoče stvari je pošiljati na naslov: Mirko
:: :: :: Božič, phil., Dunaj, IX., Waisenhausgasse 16/3. :: :: ::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov poš. hran., ali pa po nakaznici na
upravništvo Zore, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Pojasnilo.

Na nesramno zavijanje zadnje »Omladine« glede podpornega društva za slovenske visokošolce in »Danice«, naj si čitatelji sami napravijo bilanco radikalno-narodne odkritosrčnosti; zato jim podajemo vse potrebne podatke. Dne 21. novembra 1906 smo dobili od »Slovenije« pismo, ki slove, kot sledi:

19. nov. 1906.

Slavni odbor!

Na zadnjem občnem zboru slov. podpornega društva na Dunaju, dne 14. t. m., pri katerem je bil navzoč tudi zastopnik »Slovenije«, se je sklenilo, da imajo zanaprej pristop k odborovim sejam imenovanega podpornega društva po en zastopnik vseh treh akad. društev na Dunaju in poleg tega tudi zastopnik visokošolcev izven akad. društev, v s i s posvetovalno pravico.

Ker je pa treba rešiti še mnogo vprašanj glede zastopstva, Vas prosimo, da nam pošljete v četrtek, dne 22. t. m. ob 1. uri popoldne dva zastopnika v naše društvene prostore.

F. Mravljak,
t. č. predsednik.

Za odbor:

Janko Olip,
t. č. tajnik.

Ker smo bili sigurni, da je ta sklep bil sprejet na občnem zboru podpornega društva za slov. visokošolce na Dunaju, zato se je nam zelo čudno zdelo, kako da nam »Slovenija« to javlja, a še bolj čudno nam se je zdelo, da nas odbor »Slovenije« vabi v svoje društvene prostore, ko so vendar radikalci v »Omladini« pribili, da se govori z »Daničarji« le v navzočnosti dveh prič. Vrhutega smo jim odgovorili dne 13. grudna 1905, ko so nas po g. Fettich-Frankheimu vabili na posvetovanje glede vseslovenskega dijaškega sestanka, sledeče:

»Potrjujoč prejem Vašega vabila z dne 12. grudna 1905 imam čast Vam javiti, da se ne udeležimo dotičnega posvetovanja, ker so se v glasilu narodno-radikalnega dijaštva v zadnjem času dogajali proti nam tako netaktni napadi brez resnične podlage, da bi bilo pod našo častjo »vsiljevati« se istemu dijaštvu. (Vsiljevanje so nam očitali v »Omladini«.)

Za odbor:

Lj. Vagaja,
t. č. predsednik.

K. Šabec,
t. č. tajnik.

»Zadoščenja,« kot ste ga zahtevali, Vam tudi še nismo dali!!

No, šel je vsejedno eden zastopnik »Danice« v »Slovenijo«, da bi zvedel, katera so tista »mnoga vprašanja glede zastopstva«. Tam pa mu povedo, da se bo sestavil dijaški odsek, ki bo pregledoval prošnje na podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju, in menda tudi »reševal«, sicer bi bilo pregledovanje mlatev prazne slame. V tem odseku bi bila 2 »Daničarja«, 2 »Slovenijana«, 2 »Savana« in 2 zastopnika dijakov izven akad. društev. Torej razmerje 6:2!! Ker smo bili sedaj še manj na jasnem, šel se je en odbornik 27. nov. 1906 informirat k tajniku podpornega društva g. dr. Vidicu. Ta je povedal, da se je sklenilo na zadnjem občnem zboru imenovanega društva, da pošiljajo dijaška društva in divjaki po enega zastopnika k odborovim sejam v svrhu informacije odbora. Nikakor pa ne s posvetovalno pravico. Pri glasovanju se bodo morali odstraniti. Na vprašanje, kaj je z dijaškim odsekom, je rekel, da se je pač nekaj govorilo o njem, da pa ni v nikaki zvezi s podpornim društvom, ampak ga baje hoče napraviti »Slovenija« na svojo roko, kolikor je njemu znano.

28. novembra 1906 pa smo dobili tudi oficijelno naznanilo sklepa na občnem zboru podpornega društva, ki se glasi: »Dijaška akademična društva »Slovenija«, »Danica« in »Sava« ter »divjaki« pošiljajo na odborove seje po enega zastopnika v informacijo odbora. — To se Vam naznanja, da določite svojega zaupnika ter ga naznanite odboru »Podp. dr.« Dan seje se Vam naznani pravočasno.

Za odbor »Podp. dr. za slov. visokošolce na Dunaju«:

Jakob Pukl,
t. č. predsednik.

Dr. Fr. Vidic,
t. č. tajnik.

Naznanili smo takoj svojega zaupnika in mislili, da je stvar končana. Toda 3. grudna 1906 smo dobili zopet sledeče pismo od »Slovenije«:

Cenjeno društvo!

Prosimo, da se blagovoljijo udeležiti zastopniki Vašega cenj. društva sestanka radi zastopstva dijakov pri »Podpornem društvu za slov. visokošolce«. Sestanek se vrši v sredo, ob 1. uri popoldne v »Sloveniji«.

F. Mravljak,
t. č. predsednik.

Za odbor:

E. Murgel,
za t. č. tajnika.

Na to smo odgovorili dne 4. grudna 1906 naslednje:

Cenjeno društvo!

Potrijuoč prejem Vašega cenjenega dopisa z dne 3. grudna 1906. Vam naznanjamo, da smo že dobili potrebne informacije pri tajniku podpornega društva za slovenske visokošolce, pri g. dr. Vidicu in obvestilno pismo glede zastopstva akademičnih društev pri odborovih sejah imenovanega društva.

Iz. Modic,
t. č. predsednik.

Za odbor:

F. Merala,
t. č. tajnik.

Sedaj pa piše zadnja »Omladina«: Da se podpore kolikor mogoče pravično razdele (torej jih sedanji odbor podp. društva za slov. visokošolce ne deli pravično?) in so zato dijaški zastopniki v podpornem društvu **vsestransko informirani o gmotnem stanju vseh prosilcev**, (kdor verjame, da je to mogoče, dobi — groš), je predlagala (kje?) »Slovenija«, da naj bi dijaški zastopniki osnovali nekak pododsek podpornega društva — kakršen že obstoji v Gradcu. Tu bi se skupno posvetovali o prošnjah in razdelitvi podpor (odbor podp. društva bi seveda potem bil le izvršitelj sklepov tega pododseka) in zato bi imel vsak član pododseka vpogled v prošnje vseh prosilcev.

Pripomnimo še sledeče: Najprvo bi bilo treba dijake izven akad. društev »organizirati«, ker jih je več, kakor v vseh treh društvih, ki izvolijo dva zastopnika. To se še ni zgodilo. Torej »Slovenija« na delo. Mi »Daničarji« se bomo pa že še tudi zanaprej varovali, da bi nas »Slovenija« organizirala in imela pod svojo zaščito, ker ji vsled večletnih izkušenj v prav nobenem oziru ne zaupamo. Vprašamo samo: Zakaj ste nam pisali, da je treba rešiti še mnogo vprašanj glede zastopstva, dasi ni bilo v resnici treba rešiti najmanjše stvari, kar je potrdil g. dr. Vidic in kar se lahko razvidi tudi iz oficijelnega obvestila o onem sklepu?

Pri zadnji odborovi seji podpornega društva, res ni bilo navzočega našega zastopnika, a se ne bomo radi tega opravičevali gg. radikalcem, ampak smo se tam, kjer je bilo treba.

D u n a j, 9. prosinca 1907.

Iz. Modic,
t. č. predsednik.

Za odbor:

Ant. Rasbergar,
t. č. podpred. za tajnika.

Dostavek uredništva. »Danica« je bila in je še v principu za skupno delo v skupnih interesih. Delala je tudi po tem načelu, a našla mesto resnega smisla za delo — nervozno stremenje za hegemonijo, mesto odkritosti — zavratnost in zlobno napadanje. Ko se je predlansko leto označilo naše ravnanje kot usiljevanje, so morali reči tudi najzvestejši zastopniki ideje skupnega dela: »Do tu in ne dalje,« pretrgali smo oficijelno vsako ravnanje v zvezi s »Slovenijo«. Seveda se s tem nismo otrsli potreb, le uravnali smo drugače svojo taktiko. Misel, ki jo je sprožila »Slovenija«, smo tudi mi povzeli, a smatrali, da naj vodi akcijo pri teh razmerah »Podporno društvo« samo. Tu smo iskali informacij, temu društvu imenovali zaupnika pred prvo sejo, torej ni »Danica« pokazala, da odklanja novo pridobitev. V pismih na »Danico« ni nikjer omenjenega kakega pododseka, zanj nismo vedeli, torej ga tudi nismo mogli onemogočiti iz strahu pred kontrolo. Proti kontroli se nismo nikoli izrekli, ker je potrebna, zato tudi nima kaj »Zora« javnosti razjašnjevat.

Da je bil g. F. Fr., ki je želel na občni zbor »Leonove družbe«, zastopnik »Omladine«, žal še niso vedeli niti tisti, kateri so mu branili dostop, ki so pa imeli gotovo razloge zato. O čem se je govorilo, to je bilo v »Slovencu«, skrivati nimamo nič. Motiti tudi nečemo radikalnih netonzurincev v njih prijetni zavesti, da so imeli klerikalci strah pred »Omladino«. Kaka čast za »Omladino«!

Dijaštvo in protialkoholno gibanje.

Ivan Dolenc.

Zdaj zvezde ugodne vladajo,
zdaj jermena zlata padajo.

O. Zupančič.

Mogoče odvrne koga že naslov od tega, da bi čital ta članek. Drugi bo smatral celo za neumestno, da se piše o tem v dijaškem listu, češ: „Piščalka itak vedno piska o abstinenci!“ Pisec pa je mnenja, da je stvar, o kateri piše, tako potrebna, da naj se naglaša zlasti v dijaškem listu, ker je iskati že med dijaštvom korenino zlu, na katerem boleha inteligenca sama, ki si mora v prvi vrsti staviti vprašanje: Kako naj se deluje proti škodi, katero povzroča med našim narodom zloraba alkoholnih pijač. Preveč bi bilo, da bi opozarjal na propadanje kmetskega stanu v mnogih krajih, rodbinske tragedije, toliko zagrenjenih in uničenih mladosti otrokom, katerih starši so vdani pijači, toliko nedvignjenih in uničenih moči med dijaštvom in inteligenco v domovini — vse posledice zlorabe alkohola. Kdor tega ni videl — blagor mu! Pišem pa te vrstice za one, ki to rano na našem telesu čutijo in morebiti tudi sami vsled nje trpe in so voljni, žrtvovati eventuelno tudi nekaj udobnosti, da se bore proti temu zlu.

Ne bom torej utemeljeval potrebe in upravičenosti protialkoholnega gibanja, ampak preidem k stvari: Kako naj se deluje proti alkoholizmu in kdo naj deluje.

Prvi del vprašanja odpravim kratko. En način delovanja je temperenca. Ta se priporoča menda že, odkar so pijanci, a se kot zadostno orožje proti tako močni pivski strasti ni obnesla, dasi je splošna temperenca cilj abstinence. Nezadovoljni z uspehi temperence so posegli drugi po Ovidovem reku: „Immedicabile vulnus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur“ („Neozdravljiva rana se mora izrezati z nožem, da se ne okuži zdravo“) k radikalnemu sredstvu: k abstinenci, s katero se je doseglo povsodi v kratkem času veliko. Mi mladi si izberemo seveda pot abstinence, dasi so nam dobrodošli tudi sodelavci potom temperence. V prihodnosti bomo primerjali uspehe in sodili, katera pot je bila bolj praktična.

Kdo naj deluje proti alkoholizmu? V prvi vrsti tisti, ki najboljše uvidijo škodo, katero trpi celoten narod radi zlo-

rabe alkohola in tisti, kateri najlažje vplivajo na širše mase. To je inteligenca. Življenje boljših stanov vpliva mogočno na nižje. V obleki, šegah, razveseljevanju in — razkošnosti se kaže ta vpliv. Ali bi ne vplivalo mogočno na ljudstvo, ako bi inteligenca šla v boju zoper alkohol v prvih vrstah?

Narodno delo za ohranitev slovenskega naroda si je postavilo slovensko dijaštvo v svoj program. Hvalevredna ideja in dokaz, da se zaveda svoje naloge: Delovati ne samo v delokrogu svojega poklica, ampak po možnosti tudi sicer za duševni in gmotni napredek naroda. Vsako uspešno narodno delo pa mora sloneti na poznanju domačih razmer, zlasti faktorjev, ki ovirajo napredek, in mora imeti neki cilj, kaj se hoče doseči s svojim delom.

Proučevanje naših razmer pelje nepobitno do zaključka: Odpravite zlorabo alkohola, in izginilo bo nebroj revščine, gmotne in — duševne, izginila bo skopost za vsak vinar, ki se žrtvuje za izobrazbo, dvignila se pa bode požrtvovalnost in samozavest, narodu se bo pridobilo in ohranilo mnogo delavnih moči med ljudstvom in izobraženstvom, ki bodo delale za lastno in splošno korist. Kakor so razmere dandanes, bi skoro lahko rekli, da je tudi v statističnem oziru pri Slovencih škoda za toliko „žrtev alkohola“, o katerih čitamo dan na dan po časnikih. Dolžnost vsakega zavednega narodnega delavca je torej, da zavzame svoje stališče napram alkoholnemu vprašanju.

Dijaštva sveta naloga je, da stopi med vrste modernih pionirjev. Močne in sveže moči, ki se lahko, dasi ne ravno potrebno, odrečejo pijači, bodo z energično silo, z zgledom vplivale na družbo. Saj nam ni treba pri tem poudarjati koristi, ki jih ima ravno ubožni slovenski dijak od abstinence, dovolj pričajo to izkustva mnogih.

Naj izgine ono minuciozno razpravljanje in podcenjevanje tega proslulega gibanja iz vrst inteligence, naj se študirajo globlje izreki in posledice. Naša taktika pa ne bodi hrupno izzivanje, bodi moško in vztrajno dokazovanje in — diagnoza. In bodo tudi sadovi večji, številnejša in častnejša mesta onih, ki so stopili med prvoboritelje za pravice življenjske narodov, ki jih jim razjeda tisočletja že — alkohol. — Med bojevniki zoper alkohol pa naj bo častno zastopana tudi bodoča inteligenca narodova — naše dijaštvo.

Naše gorje!

L. Lénard.

Slovenski narod stoji popolnoma pod vplivom nemške kulture. Ako prideš v knjižnico inteligentnega Slovenca, našel boš v njegovi knjižnici večinoma le nemške knjige, ako govorita dva inteligentna Slovenca med seboj o svojih strokovnih zadevah, jima teče po nemško skoraj lažje, kot po slovensko, v vseh naših uredbah vzorujemo se po nemških zgledih

in kar je onstran Nemcev, to za nas skoraj da ne obstoji. Vsi pojavi svetovne znanosti in umetnosti prihajajo k nam s posredovanjem Nemcev in zato vidimo vse v nemški prizmi.

Gledati moramo torej, da pridemo izpod vpliva nemške kulture in si vzgojimo dovolj od nemštva neodvisne inteligence. Kulturnih kali in sil je med nami dovolj, toda neizrečeno težko jih je razviti. Pot do inteligence je slovenskemu mladeniču težavna, kot komaj komu in večina naših kulturnih sil in kali nam propade, ker nimajo možnosti, da bi se razvile.

Ako pogledamo, koliko dijakov dovrši maturo, vidimo, da je to le majhen del mladeničev, ki so skupaj vstopili v prvi razred in nastopili trnjevo pot do omike. In mi nikakor ne smemo trditi, da so vsi dijaki, ki so na osemletni poti odpadli, bili nesposobni za višjo kulturo. Velika večina izmed njih povprečno ni imela manj zmožnosti od njihovih srečnejših tovarišev. Bili so samo žrtev naših nesrečnih in nezdravih razmer. In dečki, ki so vstopili v prvi razred, še niso bili vsi, ki so bili sposobni, da bi nastopili pot do omike, ampak še veliko več jih te poti sploh ni moglo nastopiti, dasiravno jim ni manjkalo zmožnosti in veselja. In mladeniči, ki so srečno dovršili maturo in so potem pravzaprav nastopili pot do višje omike, so si v težkem boju z življenjem že izčrpali mnogo, morda celo večino življenjskih sil, nosijo v sebi kali fizičnih bolezni in duševne onemoglosti. Zunanja živahnost in razposajenost večkrat ni nič drugega, kot maska, pod katero se skriva fizična in psihična onemoglost in izčrpanost in potreba je samo še malega povoda, da odpade ta smejoča se maska in se pod nadebujnim listjem odgrne nirvana »brez cilja in brez zvezd«.

Naši inteligenci se očita troje:

1. da je je premalo;
2. da je premalo delavna;
3. da je premalo narodna.

Mi imamo premalo inteligence in radi tega se vedno vrivajo tujci med nas in zavzemajo med nami najlepša mesta. Vzgojiti si moramo toliko inteligence, da bo nastala med njo brezobzirna konkurenca. Potem bomo izpodrinili iz naših zemelj tuje uradnike, profesorje itd., atakirali morda Nemce v njihovih lastnih kulturnih postojankah in lahko v večjih množinah eksportirali te vrste blago na slovanski jug in tako sodelovali na njegovem kulturnem prerojenju in zedinjenju. Toda pri skrajno težavnih razmerah, v katerih se vzgaja naša inteligenca, je še sploh čudno, da je imamo toliko. Slovenski mladenič mora prinesiti od doma skoraj neizčrpljivo zalogo življenjskih sil, fizičnih in psihičnih, da mu zadostujejo za čas studij in mu jih še nekaj preostane za poznejše življenje.

Naša inteligenca je premalo delavna. Toda če se mora ves čas svojih studij tako težko boriti z življenjem, potem ni čuda,

da ji slednjič duh onemore in prirodne sile odrečejo! Boj krepi sile, toda, če je ta boj le prehud, jih zlomi. Ko je slovenski mladenič po tolikih borbah slednjič prišel do kruha, je vesel, da ga ima, hoče v miru uživati svoj grenko priborjeni beli kruh in ne čuti več niti sil niti volje, da bi se še enkrat vrgel v življenja boj.

In pa izključni vpliv nemške kulture zožuje tako naše obzorje, da naša inteligenca ne najde nobenih potov in sredstev delovanja. Ako bi se iznebili tega dušečega vpliva, bi se nam odprlo novo obzorje, razvila nova pota in s tem vzbudile delavne sile naše inteligenca.

Naša inteligenca je premalo narodna. Ako se slovenski dijak srečno pretolče skozi vsa šolska leta in se povrne kot uradnik, profesor itd. domov, ohrani si morda narodno zavednost, toda pod vplivom nemške vzgoje in nemške kulture mu je izginila vsebina narodnega prepričanja. S ponosom bo rekel, da je Slovenec, pel pri posebnih prilikah narodne pesmi, napival zdravice, če je že jako radikalen, se bo morda kdaj razburil radi kakšnega nemškega napisa, se razjezil na kakšnega nemškutarskega uslužbenca — to so pa slednjič tudi vsi pojmi narodne zavednosti. Izključno slovenski deželi, kot je Kranjska, še nismo znali dati slovenskega značaja, malodušno trpimo med nami jate nemških birokratov, za batine, s katerimi nas obkladajo, delamo pobotnice v obliki udanostnih brzovjavk in izjav, o katerih je vendar vsakdo prepričan, da so laž in hinavščina, če kakšna visoka oseba spregovori k našim zastopnikom prijazno frazo, smo že izven sebe od veselja, staviti večje zahteve, kot kje kakšne dvojezične napise ali uradovanje, se nam zdi že preveč predrzno in absurdno.

Mi si moramo vzgojiti niteligenca in sicer veliko inteligenca, delavne, narodne inteligenca. Ta potreba je nujna in pereča. Z vzdihovanjem in tožbanmi se tukaj nič ne doseže, treba je samopomoči in dela. Moj nasvet bi bil sledeči:

I. Da si vzgojimo dovolj inteligenca in obvarujemo naše dijake prepada, naj se ustanovi društvo, recimo z imenom »G o r a z d«. Udje društva bi bili troje vrst: 1. D i j a k i. Ti ne plačajo nobenih prispevkov in nimajo nobenih družih dolžnosti in pravic, kot agitirati za namen društva, nabirati rednih in izvanrednih udov, poročati odboru o potrebah dijaštva itd. Morda bi bilo mogoče najti kakšen način, da bi tudi gimnazijski dijaki lahko sodelovali pri takem društvu. 2. Redni udje, ki se sami dejansko posvete namenu društva. 3. Izvanredni udje (podporniki, dobrotniki ali podobno), ki se zavežejo plačevati gotovo vsoto mesečno brez vseh drugih dolžnosti. Društvo ima glavni odbor in podružnice s svojimi podobori. Predstojnik podobora se imenuje od glavnega odbora. On si potem sam izbere svoje pomočnike.

Namen društva bi bil:

1. Iskati in pripravljati dečke za srednje šole, gimnazije, realke, pripravnice, gospodarske in obrtne šole.

2. Dijakom po meri svojih sredstev pomagati gmotno za čas študij.
3. Skrbeti za dobra stanovanja, zabavo, izlete itd.
4. Pomagati jim z nasveti in z dejansko pomočjo pri izbiri stanu in pri vstopu v razne učne zavode.

Potreba takega društva je očitna, ako se pomisli skrajno revno stanje našega dijaštva in koliko naših kulturnih sil se vsled nesrečnih razmer ali ne more razviti ali pa prepade, še predno so se utegnile popolnoma razviti. Na ta način bi si vzgojil polagoma dovolj delavne, zdrave, navdušene inteligence.

II. Potem bi bilo pa še potreba, da se naša inteligenca osvobodi demoralizujočega in iznarodujočega vpliva nemške kulture. V tem oziru je za nas pred vsem poguben vpliv nemških vseučilišč. Naš dijak se je šolal do nedavna izključno na vseučiliščih Dunaj in Gradec. Nemško občinstvo mu je bilo neprijazno in slovenski dijak ni imel z njim nobene zveze. Nemško burševstvo mu je bilo tudi sovražno, vendar je pa imelo nanj velik in jako škodljiv vpliv. Namesto vzgoje in takta, videl je tu zglede največje posurovelosti, pijančevanja, prepiranja, na drugi strani pa narodne širokoustnosti in političnega frazologstva. Radi tega je obzorje slovensko tesno, občevanje surovo in vse življenje inteligence preveva duh nemškega burševstva. Mi moramo prelomiti te ozke meje in si odpreti pot med svet. Pred vsem je treba zahtevati, da se v Avstriji splošno in brezpogojno pripoznajo zagrebški izpiti. Če so laški poslanci dosegli, da so se pripoznala laška vseučilišča za Avstrijo, bi gotovo tudi naši poslanci dosegli, da bi se priznalo zagrebško, morda celo srbsko in sofijsko.

V zadnjih letih so začeli dijaki sami od sebe hoditi na praško vseučilišče. Sicer nimajo dijaki tam nobenih posebnih ugodnosti, vendar se pa oprostite vsaj neposrednega pritiska nemške kulture in to je že veliko. Veliko bolje kot v Prago bi bilo po mojem mnenju zahajati v Krakov in sicer iz sledečih ozirov:

1. Krakov je čisto slovansko mesto. Nemška kultura vpliva tu tudi posredno jako malo. Na drugi strani se pa čutijo tu globoki in stari vplivi družih svetovnih kultur: Francoske, Angleške, Laške. Čuti se tudi bližina ruska in rusinska.

2. Vpliv slovanskih poljskih tradicij bi gotovo dobro deloval na razvoj duha in mišljenja našega dijaka. Krakov je najbolj slovansko mesto, kajti tu segajo tradicije v bajeslovne, prazgodovinske čase, objemajo stoletja velike politične sile in slave in se raztezajo živo in toplo gori do našega pokolenja. Na vseh korakih srečujejo te spomini slavne preteklosti in bude duha.

3. Krakov je središče politične misli. Tu ne bo Slovenec našel nobene stranke, s katero bi se lahko strinjal, ne bo slišal nobenih političnih in narodnih fraz, katerih so navajeni drugje. Življenje se mu bo zdelo hladno, tiho in enolično. Kmalu bo pa opazil, da kipi pod to navidez hladno odejo

jako bujno politično življenje. Teorije političnega, verskega in gospodar-
skega konservatizma, proforskega liberalizma, socializma in nacio-
nalizma so tu razvite z vso jasnostjo in doslednostjo. Krakov bi gotovo
dobro vplival na našo politično vzgojo. Tudi idejo slovansko bo tu našel,
sicer ne toliko v besedah, kot v programih.

4. Poljaki imajo med vsemi Slovani največ takta in olike. Gotovo
bi bilo tudi v tem oziru dobro za slovenske mladeniče, če bi prišli v dotiko
s slovanskim narodom, ki je v časih svoje največje slave stal v živahni
dotiki z najbolj omikanimi narodi sveta in so sledovi te zveze ostali še
vedno vtisnjeni v njegovem značaju.

5. Krakov je, kot težko kakšno drugo mesto, mesto znanosti in umet-
nosti. Primeroma majhno provicijalno mesto ima lepo vseučilišče s
4.000 slušatelji, živahno delujočo akademijo znanosti, privatno šolo z
vseučiliškim značajem za ženske in celo vrsto raznih srednjih šol za
možke in ženske in znanstvenih in umetniških društev.

Poljsko občinstvo bi gotovo dobro sprejelo slovenskega dijaka,
odprla bi se mu marsikatera vrata in vpliv krakovskega vseučilišča na
naše politične in narodne razmere bi bil lahko jako velik.¹⁾

Važni točki dijaškega vprašanja.

Jos. Prevrat.

(Konec.)

Gotovo je s t a n o v a n j e za vsakega posebne življenjske važnosti.
Zato je treba tudi ta del dijaškega vprašanja primerno osvetliti.

Doslej je bilo še precej zanimanja za odpomoč v tem pogledu. To
kažejo zlasti dijaški konvikti, domovi, društva s tem namenom. Tudi
šolska oblast je bila pozorna na to stran dijaškega življenja, a premalo.
Za nadziranje stanovanj določeni odseki, obstoječi iz nekaj članov pro-
forskega zbora, so bili doslej bolj f o r m a l n e g a značaja in le redko
p r a k t i č n e vrednosti. Gotovo bi bil ravno tak nadziralni odsek po-
sebnosti, ko bi ga primerno preustrojili in mu dali podroben gotov
program. J a s n o s t v svojem delokrogu in o r g a n i z a c i j a n a č i m
š i r š i p o d l a g i doneseta največ uspehov, posebno če je šolski oblasti
blaginja dijaštva resna stvar. Ne mislimo toliko strogega disciplinarnega
postopanja, razen v poedinih slučajih, nego skrbnega organiziranega
stremljenja za izboljšanje razmer v stanovanjskem vprašanju.

Najumestnejše bi bilo, ko bi že prej nasvetovana zdravstvena komi-
sija v posamnih krajih prevzela tudi v tem oziru glavno skrb in vsako

---

¹⁾ O teh, gotovo najvažnejših dijaških vprašanjih, imamo obljubljen članek tudi
od drugega tovariša. — Ur.

leto večkrat, vsaj dvakrat najmanj, pregledala dijaška stanovanja ter skrbela za primerno odpomoč v slučajih, da stanovanje ne bi ustrezalo potrebnim zdravstvenim zahtevam. Gotovo ni brez pomena, ako stanuje zajedno v isti sobi do šest ali celo več oseb razne starosti in raznega spola. Primerna ločitev med dijaki najvišjih in najnižjih razredov naj bi bila skorej pravilo. Če le mogoče, naj bi se sploh zabranilo skupno stanovanje pri isti osebi in ne samo v isti sobi. Razlogov je za to dovolj, ki jih ni treba posebej navajati. Sicer bi bila to težavna stvar, a vobče vendar izpeljiva, gotovo pa koristna uredba. Tu bi si stale gotovo v nasprotju koristi dijaških mamic in dijaštva.

Dovolj znane so dijaške »kasarne«, »gavage« in druge zanimive posebnosti dijaških stanovanj. Prav patriarhalne razmere. Vsestransko nadzorstvo je nemogoče. V drugih zadevah bi bile skoraj nesmiselne zahteve po reformi. »Kasarne« imajo gotovo svoj globlji vzrok. Razmere silijo stariše, da poskrbe svojim sinovom toliko, da so pod streho in da se z borno hrano prežive za časa svojih študij. Skrb slojev v slabih razmerah za boljšo bodočnost otrok — to je, kar najbolj polni sobe naših srednjih šol in obenem tudi omogoča — »kasarne«. Tu dobi dijak za malo mesečnino svoje ležišče, prostorček za svoje potrebščine in boren zajutrek, izjemno tudi vso oskrbo za najvišji minimum. N i z k e c e n e, to je prvo, drugo je prepuščeno dijaku in gospodnji, ki navadno tudi sama iz tega kuje najpotrebnejši kapital — za svoje preživljenje. Vsakdo hoče živeti in radi tega ni, da bi prestrogo sodili »mamice«. Koliko jih je tudi, kojih bi se moral marsikateri gospod iz dna srca spominjati. Toda to je gotovo, da ta sestav vzgoje nam ne more biti — vzor.

Če še pomislimo, da kar čez noč izdatno poskakujejo cene živilom in vsemu, za življenje potrebnemu komfortu, da se ob splošnem zvišanju cen draže tudi stanovanja, potem se odpira revnejšim slojem, ki so navadno najbolj oblagodarjeni z družino, slaba perspektiva za šolanje njihove dece. In ravno ti sloji dajo največ talentov, iz njih izhaja moč razumništva.

Skoro nepotrebna je skrb gotovih krogov pred proletariziranjem srednjih šol. Dvomimo, da se i v bodoče pomnoži število srednješolskega dijaštva v isti progresijski višini, kakor jo kaže dosedanji obisk. Razvoj sam uravnava že zdaj in bo še bolj od gotovih krogov toli zaželjeno selekcijo med dijaškim naraščanjem. To bo tudi olajševalo skrb marsikaterega profesorja, kako bi decimiral vrste svojih učencev še pred maturo. Pogostna prikazen je, da se rinejo dijaki s kratkimi hlačami dalje, okornemu dečku s kmetije pa po nekaterih, dostikrat slučajnih neuspehih, svetujejo — naj obesi šolo na kol, se poprime dela itd., dasi tiči v njem morda neodkrit zaklad. S tem se neti mržnja med obema vrstama dijaštva, bijemo lastnim koristim v obraz.

Tudi revnim, nadarjenim sinovom proletarijata naj se dá prilika do višje izobrazbe; to zahteva človekoljubje in skrb za narodovo inteligenco.

Naše zahteve glede stanovanj so:

1. Vsem higijeničnim določilom primerna, dovolj prostorna, suha, zračna, svetla soba;
2. udobno pripravljena za enega ali dva dijaka;
3. mesečnina naj bi z zajutrekom vred ne presegala 20 K;
4. čim najvestnejše in vendar ne preozkosrčno nadzorstvo gospodarja ali gospodinje.

To bi bilo nekako idealno dijaško stanovanje.

Kraji, ki imajo srednje šole, naj bi v lastnem interesu skrbeli za čim večje število takih stanovanj. A ravno mesta imajo navadno to napako, da gledajo le navzgor k boljšim krogom in zidajo le velika stanovanja, kar pa najemnino zvišuje in srednjim ter nižjim stanovom otežkoči najetje sebi primerne stanovanja. In ti stanovi so gotovo več ali manj navezani, da sprejemajo dijake na stan in v popolno oskrbo. Nujno je torej, da so tem slojem na razpolago taka stanovanja, ki imajo to prednost: eni ali dvema osebam primerne čednesobice. A to spada že v področje krajevnega stavbinskega odseka, kojega socialna skrb naj bi prebivalstvu omislila najudobnejša bivališča.

Tako posegajo vprašanja druga v drugo. Že prej smo se na kratko dotaknili vprašanja, kdo naj bi skrbel, da pride do povoljne rešitve dijaških stanovanjskih zahtev.

Kdo je tisti, ki naj bi se za to najbolj brigal in trudil?

Iz dosedanjega izvajanja bi bilo posneti, da najprej šolska oblast, v kolikor bi bila v zvezi z nasvetovanim zdravstvenim svetom, oziroma odsekom, potem občina, koja mora upoštevati najvažnejši element narodovega življa — šolsko mladino. Povsod pa je dobrih ljudi, kojim je blagor dijaštva resna stvar. Te bi bilo treba pritegniti v krog skupnega dela v blag namen. Treba je torej skupnega organiziranega dela v dosego istega cilja, kakor smo že pri zdravstveni oskrbi nasvetovali.

Začeti morajo oni, ki so doslej skrbeli za dijaštvo.

Pogled v zgodovino tega vprašanja kaže dejstvo, da je izšla prva inicijativa od — duhovščine. Še danes stoji v prvih vrstah, dasi bi jo bridke izkušnje najmanj mogle vzpodbujati. Alojzijevišče, dijaško semenišče in podobni zavodi so znani vsakemu dijaku. Najvplivnejši možje so izšli iz teh dijaških preskrbovališč. Kako so uravnana, primerno ali ne sedanjim zahtevam, nas tu zdaj ne zanima. Največjega pomena so v zgodovini slovenskega razumnštva in to je dovolj.

Z množečim se dijaškim naraščajem rastejo tudi dijaške potrebe. Dijaštvo zunaj imenovanih zavodov je v veliki večini. Ker bo tvorilo po večini tudi duševno boljši del naroda, zato je treba tem večje skrbi za njegovo vzgojo.

To spoznanje je rodilo dijaška podporna društva, dijaške kuhinje, dijaške domove. To kaže, da raste zanimanje za splošno dijaške interese in da je še dokaj dobre volje.

Omeniti moramo zopet lep pojav dobrodelnega sočutja med krogi, dijaštvu naklonjenimi. Veseli nas posebno, ker posegajo karitativni nagibi v socialno mizerijo iz — damskih krogov.

Avgusta prošlega leta je bilo v Ljubljani zasnovano »Društvo dobrodelnih gospa v pomoč dijakom«. Iz društvenih pravil posnemamo sledeči namen: »§ 2. Namen je: a) ubožnim, pa npravnim dijakom realcem, učiteljiščnikom in zlasti gimnazijcem, izjemoma tudi učencem ljudske šole eno leto pred vstopom v gimnazijo oskrbovati dobra stanovanja in v to svrho nabirati gmotna sredstva ter tudi posredovati pri gospodarjih in gospodinjah; b) skrbeti, da od društva podpirani dijaki šolskih dolžnosti ne zanemarjajo in se npravstveno ne pokvarijo; c) v slučaju, da naraste zadostna glavnica, postaviti ter vzdrževati tudi lastni dijaški dom.«

Mi želimo mnogo posnemovalcev v drugih krajih in največ uspeha.

Dosedanje gibanje za zboljšanje stanovanjskega vprašanja opozarja, da je treba posvetiti vso skrb in največje zanimanje temu delu stanovskih koristi. Dijaški listi naj i tu izpolnjujejo svojo dolžnost.

A vse to so le prehoda sredstva, sami poskusi, dokler ne poseže vmes večja akcija, koncentracija sil v skupni blagotvornilni namen: preskrbeti dijaštvu dobre zdravstvene oskrbe, priporočljivih stanovanj, pomoč v gmotnem, intelektualnem in npravnem oziru.

Za to akcijo naj se zavzame tudi profesorsko društvo, ki naj bi i tu sem raztegnilo svoje delovanje. Iščimo idealnega medsebojnega stika, saj donaša le medsebojno ljubav.

Tudi dijaštvo naj se samo bolj briga za prospeh lastnih stanovskih koristi. Posebno akademična in ferijalna društva naj vplivajo po svojih močeh, da se čim preje uresničijo potrebne preosnove.

Dijaško vprašanje je končno tudi važen del splošnega socialnega reorganizatoričnega stremljenja. Čemu bi preveč cepili svoje moči in jih ne izrabljali v lastno korist. Saj s tem najbolj delamo za prospeh naroda, ako delujemo za zboljšanje njegove inteligence. Stanovske koristi in potrebe naj tem preje dovedejo do umevanja dolžnosti socialne delavnosti. Po svoje naj skuša dijaštvo podpirati dobrotnike potom zanesljivih informacij o potrebah, željah stanovskih tovarišev.

Potrebna bi bila sestava čim natančnejših statističnih podatkov o dijaških stanovanjih, tudi glede dobrot in pomanjkljivosti. S tem bi bilo zelo ustrezno podpornikom, n. pr. »Društvu dobrodelnih gospa« v Ljubljani, če bi imelo priročne sezname o tem vprašanju. Isto naj bi dijaštvo poskrbelo sličnim društvom v drugih krajih. Dijaki vsakega srednješolskega zavoda naj bi oskrbeli potrebno gradivo do konca vsakega šolskega leta.

O teh in sorodnih vprašanjih naj bi dijaštvo večkrat razmišljalo, posebno pa na skupnih sestankih. Na abiturijentskih sestankih naj bi bilo stalno poročilo o zdravstvenem in stanovanjskem vprašanju. Dotikalo naj bi se vseh krajev, kjer so srednje šole.

To bi dalo jasno sliko o položaju in povod nujni odpomoči. Če se dijaštvo samo zavzame za to s sebi lastnim ognjem, se sčasoma gotovo pokažejo uspehi: poklicani činitelji bodo prisiljeni, da se približajo prošnjam trkajočih.

Zdele bi se komu te vrstice malenkostnega pomena. Naj bo uverjen, da tako mišljenje prihaja navadno od tiste strani, ki nima potrebe, razmišljati o svoji bedi. Slovensko dijaštvo pa gotovo — vsaj kolikor je nam znano — ni tako dobro preskrbljeno, da mu ne bi bilo treba pritožb, sicer bi nam bile tožbe o gmotni revščini — neumljive. Proučevanje ljudstva vobče in pa dijaških razmer posebej privede marsikoga do nasprotnih zaključkov kot površna, lahka sodba. Neizpodbitno dejstvo je, da je v vsakem oziru popolno stanovanje najvabljujejši prijatelj mladega razvijajočega se duha. Ravno slabo in neprimerno stanovanje najčešče odbija dijake in podiven, kjer je polno dvomljivih zmotnjav. Prečesto je to vzrok, da mu ni njegova knjiga — prvi prijatelj.

Stanovanje imej to, da vabi in pridržuje že itak nemirnega duha: v tem je jako važen razlog po zahtevi dijaških stanovanj. Ravno ta moment je posebnega pomena v razvoju dijaštva. V dobi vsestranskega intelektualnega, moralnega in telesnega izpopolnjevanja preti ravno v mestih nešteto prilik — za propad. Kdor obvaruje le enega mladega pred propalostjo, stori dobro socialno delo. Ne besede o poštenosti, pridnosti in drugih vrlinah mladih duhov, več požrtvovalnega dela in skrbi, to največ izda!

Naj bi bile te misli v izpopolnilo referatov in resolucij na III. katoliškem shodu in čimpreje dobile konkretno obliko na ta ali na drugi način.

Pomen tujih jezikov in narodna zavest.

N. S.

I.

Živimo v času, ko se narodna zavest pri vseh narodih vedno bolj probuja, ko se povsod poudarja, in sicer po pravici, domači jezik, domača vzgoja, domači duh, ko vsak narod stremlji po gospodarskem samoosvojenju; in vendar se ravno v istem času naglaša in visoko ceni tudi znanje tujih jezikov

Slovence že geografska lega in zgodovinska preteklost priganjata, da se učimo jezikov svojih sosedov. Manj razvita kultura in politične razmere

silijo naše šolstvo in naše izobraženstvo, da se naslanja, oziroma sega po nemščini, v Primorji tudi po laščini.

Bodimo odkritosrčni: perfektno znanje nemščine dijaštvu in inteligenci ne škoduje, ampak v sedanjih razmerah celo koristi; treba je pa gledati, da si pri vsem tem ohranimo slovenskega duha. Edino znanje nemščine, oziroma laščine nam omogočuje, da dobimo v svoje roke uradniška mesta, zlasti po obmejnih pokrajinah. In ravno za to se moramo predvsem pobrigati. Ravno tako pa zahtevamo od nemških uradnikov, ki žalibog v tolikem številu jedo slovenski kruh po naših krajih, da razumejo naš jezik popolnoma. Mi jim sicer ne pripoznamo pravice bivati po slovenskih krajih, kajti boljša mesta bi ne smela biti sinekure nemških in ponemčurjenih plemenitašev, ki nimajo zmisla za ljudske potrebe, a kaj hočemo, sedaj moramo pač žalibog še računati z dejstvom, da so tu. Z izključno slovenskim uradovanjem in slovenskim dopisovanjem jih prisilimo, da se morajo učiti slovenščine, morebiti jim počasi tla postanejo gorka.

Pa ne samo s stališča samoobrambe, tudi zavoljo splošnega napredka nam je znanje nemščine koristno. V majhnem narodu, ki nima moči, da bi se razvil na vseh poljih prosvete, je izobraženstvo navezano na duševne proizvode tuje kulture in čim večja je kultura, iz katere inteligenca zajema, tembolj se dviga tudi sama in posredno z inteligenco tudi narod. Da smo Slovenci politiško zavednejši od Hrvatov kljub temu, da imajo svoje uradništvo in svoje šolstvo gori do vseučilišča, pripisujem dejstvu, da se Slovenci učimo nemščine, mejtem ko so Hrvatje vsaj v parlamentu in kolikor toliko v skupnih zadevah vezani na madjarski jezik in vpliv madjarske kulture ter madjarskega politiškega življenja. In ako Hrvatje za žive in mrtve silijo v Budimpešto ter se boje Dunaja bolj kot samega vruga, je to v slučaju, da je popolna neodvisnost absolutno nemogoča, tudi kulturna kratkovidnost.

Nemščine se ne učimo kot bi bil to več vreden ali plenenitejši jezik sam na sebi. Žalibog je tako mnenje še jako razširjeno med preprostim ljudstvom. Iz lastne izkušnje mi je znano, da se je nemčurskim učiteljem po obmejnih krajih, posebno po Koroškem, posrečilo vteptati naši deci v glavo to pogubno mnenje. Ko iko pa stori naše učiteljstvo, da bi zbudilo v mladini ljubezen do materinega jezika?

Nemščine se učimo torej samo iz praktičnih razlogov, katerim se pridružuje še dejstvo, da je nemščina postala vsled napredka združene Nemčije v zadnjih desetletjih poleg angleščine, francoščine in ruščine eden prvih svetovnih jezikov. Kako silno bi Slovenci napredovali, ko bi bilo mogoče vcepiti ljudstvu prepričanje, da bi začelo ceniti tuj jezik samo s praktiškega stališča in z ozirom na samoobrambo! In do takega naziranja moramo ljudstvo privesti, ako se hočemo ohraniti. Tako delajo vsi veliki narodi.

Ker se hočem v teh vrsticah nekoliko baviti s tujimi jeziki, sem se ozrl tudi na nemščino, ki je za nas prvi res tuj jezik, kajti slovanskih jezikov, zlasti bližjih ne smatram za tuje. Vendar pa pomena nemščine ni-

kakor nočem precenjevati, kajti ako ravno bomo znali nemško, bomo še vedno lahko precej omejit in samo znanje nemščine brez protipeze je že silno škodovalo našemu ljudstvu po obmejnih krajih.

Da se temu odpomore, je treba kot sem že omenil, gojiti narodnega duha in krepiti narodno zavest med preprostim ljudstvom, inteligenca pa mora gojiti študij slovanskih jezikov kakor tudi drugih svetovnih jezikov, da se ne izgubi popolnoma v nemškem čtivu ter si ustvari kritiko in pravo sodbo tudi o nemški bahariji in nadutosti in pogleda tudi malo preko mej, odkoder zajema tista po vseučiliščih tako hvalisana nemška znanost in nemška učenost. Ako nam Nemci vcepijo mnenje, da je onkraj nemške vede svet napredka zabit s plankami, se ne bomo nikdar mogli otresti nemškega vpliva, katerega se nehote moramo navzeti po nemških vseučiliščih.

Boj proti nemškemu jeziku po obmejnih krajih je pa brezuspešen brez zdrave in močne gospodarske organizacije, ki mora iskati svojega središča v srcu Slovenije, na Kranjskem.

Preprosti človek bo začel tudi na jezikovno eksponiranih krajih bolj ceniti svoj jezik, postal bo ponosen na svojo narodnost, ko bo videl, da Slovenci tudi z lastno močjo kaj dosežemo, ako se po stanovih gospodarsko tesno združimo. Slovenci nimamo zgodovine, iz katere bi mogli črpati narodno navdušenje; nimamo velike literature, nimamo umetnosti, s katero bi se lahko ponašali pred celim svetom ter tako pridobili svojemu jeziku in svojemu narodu vsaj nekoliko tistega ugleda, ki ga uživajo jeziki velikih narodov s slavno zgodovinsko preteklostjo. Res je, da smo v zadnji polovici preteklega stoletja silno napredovali, vendar pa moramo priznati, ako se primerjamo drugim narodom, da nas še čaka v bodočnosti veliko dela, ako hočemo zavzeti na svetovnem pozorišču mesto, ki se nam spodobi.

Narodnost, narodna zavest, ljubezen do slovenskega jezika, je silno poceni pri polnih čašah in pri narodnih veselicah, treba je pa naroden biti tudi v dejanju. Preprostemu narodu ne moremo zameriti, da ima pred nemščino tako velikansko spoštovanje, ako izobraženstvo samo ni nič boljše, ako izobraženstvo samo dopušča v svoji rodbini nemško govornico. Naša gospodarska organizacija mora stremiti za tem, da izpodrine tujca in tuji kapital iz slovenskega ozemlja. Nikakor mi ne smemo tujega kapitala podpirati, kot se godi še marsikod. Tako si na pr. dajo slovenski pisatelji in pesniki še vedno zalagati svoje knjige pri nemškem knjigotržcu v Ljubljani, kot bi slovenskih ne imeli. Tako delajo celo pisatelji iz obmejnih krajev, tako delajo celo pisatelji, ki imajo državne službe, zgledov dovolj, kjer bi jih človek pričakoval najmanj. Na ta način ne bomo prišli nikamor!

Poleg neumornega boja za narodno šolstvo, moramo gledati, da se v vseh strokah javnega in gospodarskega življenja postavimo na lastne noge. Svojemu jeziku bomo pripomogli do veljave le, ako gospodarsko dvignemo ljudstvo, ki ga govori. V tem oziru jako blagodejno vplivajo posojilnice — Raiffeisenovke in produktivne zadruge, med delavstvom tudi nakupovalne zadruge.

Pa ne samo kmetijski stan je treba organizirati, gledati moramo, da se organizira tudi naš trgovski stan. Ako bi bil slovenski trgovski stan združen, bi si zasnoval lahko tovarne za mnogo proizvodov, ki jih jemljemo izključno od Nemcev, ko bi bil slovenski trgovski stan solidaren, bi lahko izpodril tuje blago vsaj v tistih strokah, kjer Slovenci že postavljamo ali bi pa z nevelikim trudom mogli postaviti na trg lastne izdelke. A žalibog nima naš trgovec niti potrebne izobrazbe, pa tudi volje ne, in to je dostikrat celo glavni vzrok, da ne gre z jasnimi cilji na delo. Kako drugačni so v tem oziru n. pr. Čehi! Slovenci trgovci bi tudi morali dopisovati samo slovenski. Tako sem pa slučajno videl nemško naročilo slovenskega trgovca slovenskemu trgovcu za slovenske šolske zvezke. Človek res ne ve ali bi se smejal ali bi se jezil. S takimi manirami seveda ne bomo dvignili narodne zavesti, ter potem ne bomo pomagali svojemu jeziku do veljave, to je jasno.

V svrhu obrambe protinemškemu jeziku pa moramo ustvariti enotno kulturno politično organizacijo. Moderni tek časa sili narode k inteligenciji. Narod, kateri in v kolikor se tega ne zaveda, je obsojen v smrt. Mi se dobro zavedamo zahtev časa, v katerem živimo. Zato bomo bili neizprosni boj proti vsakemu separatizmu in lokalnemu patrijotizmu, in ako ne bo šlo drugače, si bomo znali pridobiti po obmejnih krajih tudi preko glav takozvanih voditeljev direkten stik s slovenskim ljudstvom. Šele takrat bo vsak Slovenec in tudi po obmejnih krajih ljubil svoj jezik in ljubil svoj narod, ko se bo smatral za uda velike, vsakratnim državnopravnim razmeram primerne kulturno-politiške enotne organizacije. To je naša irredenta, to je naš ideal, ki ga hočemo v življenju tudi izvršiti.

(Dalje.)

„Krst pri Savici“ v pogledu na celotnost Prešernovih poezij.

Piše Zorislav.

(Dalje.)

Opozorimo še cenjene čitatelje na glavne nepravilnosti in nedoslednosti dr. Prijatelja o „Krstu pri Savici“ v D. P. d. ž.

Čisto nedosledno imenuje dr. Prijatelj „Krst“ — „padec“. „Krst“ bi mu moral biti vstajenje; padec bi moral iskati dr. Prijatelj v oni dobi, ko se je Prešeren „zaveroval v realnost“. V Krstu pa gledamo (z dr. Prijateljem) Prešerna na poti v idealizmu navzgor.

V nesoglasju z moderno psihologijo imenuje dr. Prijatelj Prešerna v „Krstu“ nesamostojnega. — Če je sila kakega novega dojma še tako suverenska, vzrok je vedno v našem učinku, kako mi reagiramo ob tem novem dojmu. Udarci nesreče pa, naj so še tako silni — lahko nam uničijo organizem — vzeti nam ne morejo v olje. Če bi imenoval dr. Prijatelj Prešerna nesamostojnega zaradi supranaturalisticnega duha „Krst pri Savici“, potem pa moramo reči, da je to čisto njegovo subjektivno mnenje, in on kot panteist je najmanj opravičen kristjanu predbacivati kakšno nesamostojnost, saj vé, da mu je duša popolnoma heteronomna.¹⁾

Primer a Prešerna v „Krstu“ z Michelangelom je kričeče ponesrečena (Mich. hodi nevoljen za papežem — enak mu je Prešeren, o katerem pravi dr. P. dve strani prej, „da bi se motil, kdor bi trdil, da ta pesmotvor ni prišel pesniku globoko iz srca.“).

Te nedoslednosti si razlagamo iz posebne tendence dr. Prijatelja. Tako se je zgodilo, da pravi dr. P. na str. 173.: „Ko pa se je ta realnost . . . brutalno znesla nad njim in je ob enem izpregledal v svojo njeno *slučajno mehaniko*“ in da trdi takoj na drugi strani: „Pesem je nastala iz zunanjih nesreč, ki so jih bili deloma krivi tudi pristaši“ itd.

Prav zanimiva je tudi trditev dr. Prijatelja, da je pesem „Dem Andenken des Mathias Čop“, ki je nastala tudi v onem „težkem momentu“ iz istega povoda kot „Krst“ in samo par mesecev pred njim, „pesem krasnih glasov“, zgled Prešernove prirojene genijalne čistosti in nedotaknjenosti (str. 163.), „Krst pri Savici“ pa „poema s plitvo in čisto mehanično koncepcijo“, polna „neprešernovske sentimentalnosti in mehkebe“.

Dr. Prijatelj gre naposled tako daleč, da imenuje, sicer ne naravnost, a vendar dosti jasno, Prešerna v „Krstu“ in vse ljudi supranaturalističnega nazora — „čredne živali“. — To je rezultat njegovega zavijanja.

* * *

Naša pot je še dolga. Toda pogum! Dospeti moramo do konca! To bomo dosegli, ako ne pozabimo — niti daljnogleda, niti mikroskopa, niti ure, ni kompasa, niti orožja.

Nekateri so pozabili vzeti seboj daljnogled in mikroskop — mesto genija so odkrili čredno žival.

Drugi so pozabili uro — mesto h krstu so prišli k pogrebu.

Zopet drugi niso pazili na kompas — mesto v jutro so prišli v noč.

Zadnji pa so pustili vse drugo doma in so vzeli seboj — samo palice.

(Dalje prihodnjič.)

---

¹⁾ V lažje razumevanje naj nam služi zgled! Dr. P. bi moral reči dosledno in precizno — ne: „Prešeren je pričel kolebati in se opotekati“, ampak: „Slepa priroda“, itd., „ki je v Prešernu zamižala“, in „*τὸ πᾶν* je pričelo v Prešernu kolebati in se opotekati.“

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu je imelo v šolskem letu 1905/06 7599·79 K dohodkov, od katerih pripada na osnovno glavnico le 85·02 K. Za razpoložno glavnico je prejelo društvo od podpornikov, rednih udov itd. 7393·54 K; z obrestmi v znesku 121·23 K je dobilo na razpolago vsoto 7514·77 K. Z prej ostalo razpoložnino 214·18 K je znašala vsa razpoložnina 7728·95 K, ki je bila za 978·04 K manjša kot ona prejšnjega leta (8706·99 K). Osnovna glavnica znaša 3196 K. Vseh stroškov je imelo društvo v preteklem šolskem letu 7471·79 K, za 1021·02 K manj kot prejšnje leto in za 42·98 K manj, kakor so znašali zadnjega šolskega leta vsi dohodki za razpoložno glavnico. Društvo je razdelilo 7289·56 K med 82 dijakov v 546 primerih. Sprva je dajal odbor podpore samo v gotovini, od februarja dalje pa v gotovini ali v obednicah ali v obojem. Med podpiranci je bilo: 42 juristov, 32 filozofov, 4 medicinci in 4 tehniki. Kranjcev je bilo podpiranih 11, to je 13·4 odstotkov, Štajercev 61, to je

74·4 odstotkov, Primorcev 8, to je 9·8 odstotkov, Korošca pa sta bila 2, to je 2·4 odstotkov vseh podpirancev. Kranjci so dobili v 60 primerih 509·66 K, Štajerci v 457 primerih 6532·52 K, Korošca v 5 primerih 49·68 K, Primorci pa v 24 primerih 197·70 K. Za Štajerce je zlasti skrbela hranilnica v Celju in hranilno in posojilno društvo v Ptujju. Dozdaj je izdalo društvo za podpore vsoto 46.937·56 K.

Iz „Zarje“. Dne 7. decembra je predaval v društvu tovariš Madjer o „Nietzschejevi filozofiji“. Dne 9. decembra je priredila „Domovina“ Gregorčičev večer, na katerem je poljudno in zanimivo razložil starejšina Rožič pomen velikega pesnika in ljubljenca slovenskega naroda. Nato je deklamiral tovariš Erman „Hajdukovo oporoko“ in „Opomin“, tovariš Česnik „Kmetški hiši“, „Soči“, „Domovini“ in „V pepelnični noči“. Dne 16. decembra je predaval starejšina Rožič v „Domovini“, „o slovenski narodni pesmi“ in 30. decembra v mladeniški zvezi v Jarenini o „zgodovini avstrijske ustave“.

Listek.

Apologetične drobtine. *Fizika.* Najvažnejša pridobitev XIX. veka je elektrika. Navajamo iz množice dva najbolj znana. Al. Volta piše: „Ne vem, kdo more dvomiti o moji odkritosrčnosti in trdnosti v veri, katero priznavam, ki je katoliška, apostolska, rimska, v kateri sem rojen in vzgojen, katero sem priznaval vedno i notranje i zunanje. — — — Mnogo sem zakrivil: pa po posebni milosti Gospodovi nisem se nikoli pregrešil nad vero, kot mi pravi vest (non ho mancato mai di fede). — — — Pripravljen sem priznati vsakemu in vselej, da sem veroval vedno in še verujem na edino, pravo in nezmotljivo sveto katoliško cerkev. O A. A m p è r j u piše A. F. Ozanam: „Vera je bila, ki je vodila njegovo duševno delo, s tega vzvišenega stališča je presojal vse in tudi zna-

nost“. *Sainte Beuve* piše o njem: „Do konca smo mogli opazovati, kako je združeval vero in vedo, zaupanje v znanstvene zmožnosti človekove s pokornostjo razodeti besedi božji na način, ki je nam vzbujal začudenje in spoštovanje. Proti Ozanamu je vzkliknil: „Kako velik je Bog, Ozanam, in kar vemo, ni nič!“

Gospodarsko stanje ameriških akademikov. Razmere onstran morja so popolnoma drugačne kot naše. Predvsem je ločiti privatna in državna vseučilišča. Privatna morajo imeti gotove redne dohodke, ker izredni kot so darila, posestva itd. ne zadostujejo. Ti redni dohodki so doneski dijakov, ki znašajo na raznih učiliščih različno, v obsegu 480 do 1200 K za leto, ki šteje navadno kot pri nas dva tečaja. Kolegnina znaša n. pr. na harvardskem vseučilišču okoli 738 K, na bostonski

tehniki 1230 K. Na državnih univerzah ni ali nikake šolnine ali je znatno manjša, od 48 do 480 K na leto. Na prvi pogled so torej razmere jako neugodne, to pa, ker so doneski prirojeni za premožnejše, revnejši dobe štípendije ali se oproste razmeroma njihovi pridnosti in nadarjenosti. — Učni načrt je tak, da imajo le pridni in zmožni nade na uspeh, protekcije v našem smislu ne poznajo. Pomisliti je tudi, da ima denar v Ameriki deloma manjšo vrednost. Primeroma jako drago je pa življenje. Ločiti je seveda malo — in velikomestne razmere. Na haroardskem vseučilišču porabi dijak, kot je razvidno iz kataloga leta 1904/5, na leto:

za stanovanje in postrežbo	K 295.20
za pouk	„ 738.—
hrana za 38 tednov	„ 560.40
zdravnik in zdravila	„ 20.—
luč in kurjava	„ 73 80
skupaj	K 1t87.40

torej okroglo 1680 K. Seveda ni všteta obleka, alkohol in niktin ter druge nebištvene stvari. Podobno navaja katalog newjorškega vseučilišča kot minimum 2400 K, da se srednje izhaja, treba 3180 K, kdor hoče živeti z nekakim komfortom rabi 4320 K. Vmes so všteti stroški za telovadbo, obleko, perilo, knjige in za izdatke, ki se lahko pogrešajo, kot alkohol, tobak itd. Poleg štípendij si pa pomaga ameriški dijak tudi res z delom, da se prerije skozi življenje. Nič nečastnega ni, ako akademik služi kot natakak opoldne ali med počitnicami, ki trajajo od začetka junija do konca septembra, ako pri tem skrbi celo tudi za svoje, se mu šteje še v čast. Le pridnost in demokratično pojmovanje življenja je dovedlo Ameriko do takih uspehov. Ć.

Zdravništvo v inozemstvu. Dandanes se v Avstriji jako toži o zdravniškem proletarijatu; za nas Slovence to pač toliko ne velja, še vedno je mnogo mest, zasedenih od Nemcev in Čehov, kjer bi morali zahtevati Slovence. Zato se bržkone ne bo pojavila tako hitro potreba, da si iščejo naši medicinci kruha v tujini, vendar utegne zanimati marsikoga, kaj je dognala anketa, ki jo je priredil list „Annales de la Société medico-chirurgicale de Liège“ o bodočnosti zdravnikov v inozemstvu. Marsikoga žene tudi veselje v tujino,

vsekakor pa moramo smatrati za dolžnost vsakega Slovenca, da podari svoje sile domovini, ako mu le more ta dati kruha.

V Evropi imajo mladi zdravniki malo nad; zlasti v Avstriji, Italiji, na Francoskem in Grškem je preobilo zdravnikov. Rusija, Srbija in Rumunska zahtevajo izpit iz svojega jezika. Na Rumunskem je stanovska za-vest še jako malo razvita, ljudstvo je revno. V Srbiji so nastavljeni po mestih Srbi, ki so študirali v inozemstvu, največ v Parizu, Berlinu ali na Dunaju, praksa na deželi je jako slaba. Švica dovoljuje izvrševanje zdravniških poslov le absolventom domačih visokih šol.

Nekaj boljše je izven Evrope. Perzija nima nikakih medicinskih učilišč, ne zahteva niti diplome niti izpita. Toda plača je ali jako najhna, ali je nič ni.

V Turčiji so tuji zdravniki na jako dobrem glasu in imajo velik ugled. V Carigradu dobiš dovoljenje za izvrševanje prakse, ako si napravil izpit iz francoščine. V azijski Turčiji tudi nedostaje zdravnikov, ker obstajata le dve šoli, namreč v Beirutu in Damasku. Prebivalstvo je pa revno, torej ne more računati tuj zdravnik na bogastvo.

V britski Indiji smejo prakticirati le zdravniki, ki so dovršili študije na angleških visokih šolah. Isto se zahteva v Tasmaniji in Zahodni Avstraliji. Samo domači zdravniki smejo prakticirati v Zveznih državah, Boliviji, Čile, Kanadi, izvrstne lastne zdravnike ima Japonsko.

Izpit iz španskega jezika zahteva Mehika, kjer je lepa bodočnost.

V Braziliji in Argentiniji morajo obiskavati tuji zdravniki iznova univerzo in napraviti izpit; strokovni izpit zahteva Guatemala in Haiti. Diplom, ne poseben izpit zahteva Maroko, kjer je jako slabo stanje zdravnikov, St. Domingo, v Južni Avstraliji in na večjih otokih, kjer so tuji zdravniki jako v čislih.

Torej vobče ne čakajo zdravnikov tudi v tujini zakladi, uvidi naj pa slovenski dijak, da z blaženo nemščino ne pride dalje kot v Nemčijo, zato naj se poprime vsak vsaj enega modernega jezika, recimo francoskega in ne bo mu treba kruha stradati, ako zna svojo stvar.

Ć.